

Aalborg Universitet

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Er klasserne blevet usynlige i politikken? Så tag nogle bedre briller på!

Prieur, Annick; Skjøtt-Larsen, Jakob

Publication date:
2012

Document Version
Tidlig version også kaldet pre-print

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):

Prieur, A., & Skjøtt-Larsen, J. (2012, jun 14). Er klasserne blevet usynlige i politikken? Så tag nogle bedre briller på! <http://politiskanalyse.org/er-klasserne-blevet-usynlige/>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- ? Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- ? You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- ? You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Er klasserne blevet usynlige i politikken? Så tag nogle bedre briller på!

Af Annick Prieur og Jakob Skjøtt-Larsen, Aalborg Universitet

Inden for valgforskningen har der i de seneste årtier været en tendens til at fokusere på værdier og holdninger frem for på social klasse eller andre baggrundsfaktorer, når det gælder at forklare vælgernes adfærd i stemmeboksen. Her skelnes typisk mellem to holdningsdimensioner: 1) En fordelingspolitisk højre-venstre dimension, også kaldet "old politics", der omhandler fordelingen af samfundets materielle goder. Denne akse skelner mellem en socialistisk venstrefløj med en overrepræsentation af vælgere fra partierne Socialdemokraterne, Socialistisk Folkeparti og Enhedslisten over for en liberalistisk højrefløj med en overvægt af vælgere fra Det Konservative Folkeparti og Venstre. 2) En værdipolitisk højre-venstre dimension, med kælenavnet "new politics", der blandt andet indbefatter holdninger til miljø, indvandring og ligestilling, og som altså ikke er relateret direkte til den økonomiske fordelingspolitik. Denne dimension skelner mellem en humanistisk venstrefløj, der overvejende består af vælgere fra Radikale Venstre, Enhedslisten og Socialistisk Folkeparti modstillet en højrefløj med mere autoritære værdier, hvor vælgerne fra Dansk Folkeparti er mest markant repræsenteret. Traditionelt antages det, at det er de fordelingspolitiske spørgsmål, der er struktureret af klasse (med arbejdere som mere venstreorienterede end funktionærgrupper), hvorimod den værdipolitiske dimension ofte findes at være relateret til uddannelse (med de højtudannede som de mest venstreorienterede). Samtidig argumenteres der ofte for, at disse to holdningsdimensioner kan siges at udligne hinanden socialt set, hvilket betyder, at man typisk ikke finder de store forskelle mellem eksempelvis arbejdere og funktionærers tendens til at stemme på henholdsvis rød eller blå blok i folketinget.

I vores studie af de sociale klasser i Aalborg finder vi de samme holdningsdimensioner og de samme sociale mønstre som en række andre valgforskere. Alligevel hævder vi, at klassespørgsmålet rent faktisk stadig har en væsentlig betydning både i stemmeboksen og i alle de andre små og store valg, vi gør i hverdagen. Blot ser de væsentligste sociale skel i dag lidt anderledes ud end de gjorde i det moderne industrisamfund.

Hvad er en klasse?

Vi forstår først og fremmest begrebet klasse som en måde at anskueliggøre forskelle mellem mennesker og/eller grupper af individer, baseret på uligheder i sociale betingelser, handlemuligheder samt adgang til deltagelse og indflydelse. Vi vil her med hjælp fra den franske sociolog Pierre Bourdieu vise, at sociale forskelle i bredeste forstand stadig har betydning for den politiske kamp om samfundets indretning. Samtidig vil vi pege på, at disse sociale forskelle udmærket kan betragtes som klasserelaterede, dog på en anden måde end i tidligere italesættelser af klassesbegrebet. For det første handler klasser om andet og mere end relationer til produktionsmidlerne eller til økonomiske midler i snæver forstand. I stedet bør der ses på alle de forskellige magtmidler eller kapitalformer, som har betydning i kappestriden om knappe ressourcer. Vi har valgt først og fremmest at se på fordelingerne af økonomisk og kulturel kapital. Økonomisk kapital dækker her over en række besiddelser, der hurtigt kan omsættes til penge. Kulturel kapital dækker over formel uddannelse samt de uformelle koder, sprog og boglige kompetencer mv., man kan tage med sig hjemmefra (målt ved forældrenes uddannelsesniveau). For det andet udtrykkes klassefælleskab ikke nødvendigvis som en eksplicit klasseidentifikation, men ofte blot gennem tendenser til ensartede livsstilsvalg, holdninger, antipatier og altså også partivalg. Endelig gør vi opmærksom på, at vores inddeling i klasser er

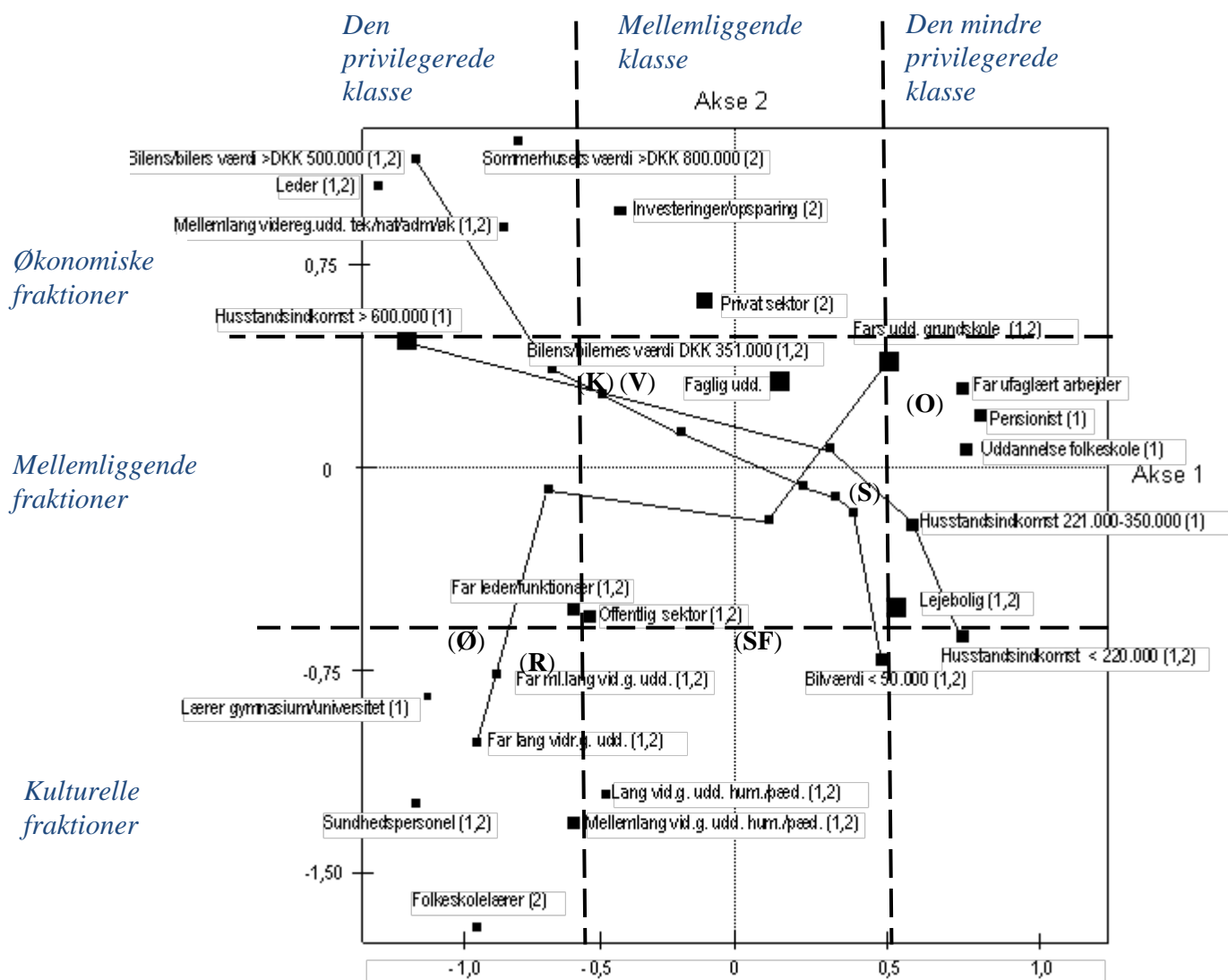
foretaget som snit, der lægges i et rum, hvor der reelt er tale om glidende overgange med hensyn til de ressourcer som individer og grupper har adgang til.

Datagrundlag og konstruktion af klasserne

De data vi præsenterer her er baseret på en spørgeskemaundersøgelse med 1174 tilfældigt udvalgte aalborgensere, som er gennemført i forbindelse med COMPAS-undersøgelsen i 2004 (www.socsci.aau.dk/compas/). Aalborg har gennem de seneste årtier gennemgået en social udvikling præget af stigende uddannelsesniveauer og hvor et fald i andelen af ansatte inden for industri- og håndværksfagene modsvares af en stigning i andelen af ansatte inden for service, sundhed, undervisning o.lign. På disse punkter ligner Aalborg de fleste andre større danske byer. På baggrund af survey-undersøgelsen har vi udvalgt 10 spørgsmål, der afspejler individernes adgang til økonomiske og kulturelle ressourcer. Vi har efterfølgende ved hjælp af en statistisk analyseform kaldet multipel korrespondanceanalyse fundet frem til, at de to vigtigste dimensioner i dette materiale er relateret til henholdsvis 1) den samlede mængde af de to kapitalformer (kapitalvolumen) og 2) hvilken af de to kapitalformer man relativt set har mest af (kapitalsammensætning). Med korrespondanceanalyse fremstilles data som kort, hvor træk, der tit forekommer sammen, altså samtidigt hos de samme respondenter, kommer til at ligge tæt på hinanden, og træk, der sjældent forekommer sammen, kommer til at ligge langt fra hinanden.

I figur 1 ses det eksempelvis, at gennemsnitspunkterne for at bo i lejlighed, have en billig bil og en lav indtægt ligger tæt på hinanden til højre i kortet – her er vi i et område for lav økonomisk kapital. I venstre side har vi omvendt en række punkter, der indikerer høj økonomisk såvel som kulturel kapital (eksempelvis husstandsindkomst > 600.000 kr. og Lang videregående humanistisk/pædagogisk uddannelse). Vi har valgt at betegne individer der er placeret yderst til venstre langs den vandrette akse 1 som tilhørende *den privilegerede klasse*. Individer der befinder sig yderst til højre langs samme akse betegnes *den mindre privilegerede klasse*. Ser vi på forskellene langs den vertikale akse 2, kan der identificeres en differentiering mellem de to kapitalformer. I toppen findes indikatorer på høj økonomisk kapital, men også på lav kulturel kapital (derfor betegnes disse de økonomiske fraktioner af hver af klasserne), hvorimod der i bunden af figuren er en række indikatorer på høj kulturel kapital, men også på lav økonomisk kapital (hvorfor disse betegnes de kulturelle fraktioner).

Figur 1: Det sociale rum i Aalborg, akse 1 og 2. Rummet er inddelt i 3 klasser med hver 3 fraktioner. Kun kategorier med bidragsværdier over 2 pct. er taget med. Tallene i parentes viser, hvilken (eller hvilke) akse(r), de bidrager til. Markørernes størrelse er proportional med frekvensen, de optræder med. Partierne i () er efterfølgende indtegnet (frihånd). Deres placering angiver det omtrentlige gennemsnitspunkt for vælgergruppen. Figuren er tilpasset fra 'Det skjulte klassesamfund'.

Politiske dispositioner?

En væsentlig pointe i Bourdieus tilgang til den politiske holdningsdannelse er, på linje med hans tilgang til andre praksisområder, at politiske holdninger formidles via habitus. Vores politiske holdninger og stemmeadfærd skal altså ikke ses som produktet af bevidste, rationelle kalkuler. Vi er heller ikke nødvendigvis styret af identifikation med bestemte politiske ideologier eller partier. Snarere må man forvente, at vi gennem vores opvækst og senere liv bliver påvirket af de materielle forhold og de miljøer, vi færdes i, og at vi på denne måde udstyres med nogle grundlæggende opfattelseskategorier, forståelser af verden og af hvad der er ret og rimeligt,

således at vi er mere tilbøjelige til at acceptere nogle frem for andre synspunkter, politiske partier, politiske ledere mv. De væsentligste faktorer, når det gælder at forklare forskelle i politiske holdninger og partivalg, er altså præcis de samme, som har betydning for vores øvrige livsstilsvalg, nemlig en række grundlæggende dispositioner, der kan relateres til vores sociale position og vores sociale løbebane.

I fremstillingen af det sociale rum i figur 1 har vi efterfølgende indtegnet gennemsnitspunkterne for de forskellige partiers vælgere. Ser vi på partiernes placering i det sociale rum, ses det først og fremmest, at kapitalens sammensætning (den vertikale akse) ser ud til at være en god indikator for, hvilken fløj i Folketinget, der stemmes på. Respondenter der overvejende har adgang til kulturel kapital, tenderer mod at stemme venstreorienteret (bunden af figuren), mens respondenter der overvejende har adgang til økonomisk kapital, tenderer mod at stemme højreorienteret (toppen af figuren). Kapitalvolumen ser til gengæld ud til at kunne give en forståelse af, hvilket af partierne indenfor højre-venstreskelet man foretrækker. Der er en privilegeret måde at udtrykke sit venstreorienterede partivalg i venstre side af figuren (Radikale Venstre og Enhedslisten), og en mindre privilegeret måde mod højre i figuren (Socialdemokraterne). Midt mellem disse finder vi SF's vælgere. På tilsvarende vis er der en privilegeret måde at være højreorienteret på mod venstre i figuren (Konservative og Venstre), og en måde, der svarer til lav kapitalvolumen mod højre i figuren (Dansk Folkeparti).

Denne klassemodel, med udgangspunkt i kapitalvolumen og kapitalsammensætning, giver således et godt greb om vigtige forskelle i det politiske landskab. Den viser samtidig at de politiske blokke socialt set spænder ganske bredt, og at det i højere grad er kapitalens sammensætning, end det er mængden af kapital, der har betydning for om man stemmer til højre eller venstre side i folkettinget. Dog er det væsentligt at holde sig for øje, at denne forklaringskraft er langt stærkere inden for den privilegerede klasse i den venstre side af figur 1 og langt svagere i blandt klasserne med lav kapitalvolumen i figurens højre side. Dette kommer blandt andet til udtryk ved, at man ikke kan forklare forskellen på dem der stemmer på Socialdemokraterne og dem der stemmer på Dansk Folkeparti ud fra deres sociale position, der er forholdsvis ens. Undersøger man tendensen til at sætte sit kryds ved et af partierne fra VKO-blokken, er det da også bemærkelsesværdigt, at der ikke er nogen væsentlig forskel mellem den kulturelle og den økonomiske fraktion af den mindre privilegerede klasse (højre side af figur 1). Fokuserer man derimod på de interne forskelle mellem de kulturelle og de økonomiske fraktioner af klassen med høj kapitalvolumen (venstre side af figur 1), så stemmer godt 68 pct. af den økonomiske fraktion fra denne klasse på et af partierne i VKO, hvorimod det samme kun gør sig gældende for 27 pct. af individerne i den kulturelle fraktion.

Der lader altså til at være en klar sammenhæng mellem klasseposition og tendensen til at stemme på et højreparti, når blot klasse måles på en nuanceret måde. Aksen for kapitalvolumen trækker skel mellem politiske orienteringer således, at det for en given kapitalvolumen er kapitalsammensætningen, der faktisk afgør politisk højre-venstre orientering.

Med den flerdimensionale klassemodel vi har anvendt, viser det sig altså, at også i dagens samfund understøttes komplekse politiske strukturer af tilsvarende komplekse sociale differentieringsstrukturer. Troen på, at klasser ikke længere skulle strukturere politisk holdningsdannelse, synes derfor ubegrundet. Det er snarere de fremherskende klassemodeller, der ikke passer til de mere komplekse sociale forskelle og modsætninger, der præger det postindustrielle videnssamfund.

Analyserne fra denne artikel præsenteres i deres helhed i bogen 'Det skjulte classesamfund', der er skrevet af Stine Thidemann Faber, Annick Prieur, Lennart Rosenlund og Jakob Skjøtt-larsen.

Bogen udkommer på Aarhus Universitetsforlag i efteråret 2012. Man kan også finde en analyse af sammenhængen mellem politiske værdier, klasser og partivalg i artiklen 'Class and Politics in Denmark: Are Both Old and New Politics Structured by Class'. Artiklen er skrevet af Gitte Harrits, Annick Prieur, Lennart Rosenlund og Jakob Skjøtt-larsen. Den er udgivet i Scandinavian Political Studies vol. 33, 2010.